

**BİR DOKTORUN
HARP VE
MEMLEKET ANILARI**

Derleyen
(E)Prof.Tbp.Kd.Alb.Metin ÖZATA

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları

ANKARA
GENELKURMAY BASIMEVİ
2009

Bir Doktorun Harp ve Memleket Anıları

Metin Özata (Derleyen)

Ankara, Genelkurmay Basımevi, 2009, 236 Sayfa, ISBN: 9789754095630

Alper Tunga HIDİR*

Mehmet Derviş Kuntman, on yıllık harp döneminde askerî alanda ve sonrasında ise sivil alanda hizmet vermiş tabiplerden biridir. Mesleki hayatı boyunca karşılaştığı olaylardan bazılarını günce şeklinde günün gününe not etmiş, bazılarını ise 1949 yılında emekliliğe ayrıldıktan sonra kaleme alarak bir hatırat meydana getirmiştir. Söz konusu hatırat 1 Eylül 1965 tarihinde Silahlı Kuvvetler Dergisi'nin 215. sayısının eki olarak yayımlanmıştır. Kuntman'ın anıları daha sonra 2009 yılında Metin Özata tarafından derlenerek yeniden yayımlanmıştır.

Özata'nın derlediği ve tanıtımını yapmakta olduğumuz eser, Genelkurmay çatısı altında çıktığından bahisle TSK'nin alışlagelmiş yayın formatında hazırlanmıştır: Sırasıyla, dönemin ATASE başkanının kaleme aldığı bir sunuş metni, derleyen notu ve hatırat sahibinin ön sözü, ithaf kısmı, içindekiler ve bilim insanı Tevfik Sağlam'ın yazısı yer almaktadır. Hatırat, askerlik ve sivil anıları olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Kuntman'ın 1900 yılındaki idadî hayatından başlanarak 1925'te on beş yıllık hizmetini sona erdirdiği kısmı içeren askerlik anıları kitabın büyük bölümünü oluşturmaktadır.

Hatırat neredeyse yekten yazarın memuriyet yaşantısına ve gözlemine aittir; tecrübe edip maruz kaldığı meseleler karşısında hissettikleri haricinde kişisel hiçbir veriyi barındırmamıştır. Öyle ki yazar, doğum yılı, ebeveyn ismi gibi temel bilgilerinden bahsetmez; kardeşe sahip olduğunu da farklı bir anı delaletiyle öğreniyoruz. Hatta insanoğlunun hayatının önemli aşamaları olan evlenme ve çocuk sahibi olma gibi

* Doktora Öğrencisi, Milli Savunma Üniversitesi Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Askerî Tarih Doktora Programı, İstanbul, alpertunga.93@hotmail.com

gelişmelerin yalnızca birkaç satırla geçirildiği görülmektedir:

“Nihayet bu yaşayış tarzımın değiştirilmesi, bir aile yuvasının kurulması zamanı geldiğini düşündüm ve hemen bir girişim yaparak evlendim. Şimdi bu yeni hayatla bu toprağa daha çok bağlandığımı, daha çok sorumluluklar yüklendiğimi anlıyor, bunun verdiği şevk ve gayretle vazifeme daha çok bağlanıyorum.” (s. 139)

Yazarın ilk gençlik yıllarını, Tıbbiye-i Şahane'deki dönemini anlatan satırların ana fikri, odağı ileri seviye II. Abdülhamid karşıtlığı, hatta düşmanlığıdır. İstibdat rejiminin öğrenci toplulukları üzerinde yarattığı etki Kuntman'ın satırlarından okunmaktadır. Sultan Hamid yönetiminin bilhassa İstanbul ahalisi için baskı oluşturduğu aşikârdır. İslamcı kesimin önde gelen simalarından Mehmet Akif'in dahi Sultan hakkında ağır eleştirileri bulunmakta ise de Kuntman'ın yıllar sonra yazdığı eserinde bu denli geniş yer tutması, hatta Tevfik Sağlam'a ayrılan bölümde aynı şekilde sert ifadelere yer verilmesi Cumhuriyet döneminin zihin yansımasının ne denli II. Abdülhamit aleyhine olduğunu gözler önüne sermektedir. Yazar daha da ileriye giderek gerçekliği tartışılır ifadelerde bulunmaktadır:

“Çengelköy'e girdiğimiz sene, sınıfımızın mevcudu iki yüzü geçerken Haydarpaşa'ya 60-70 kişi ile gittik ki bundan, orada ne büyük bir baskı altında yaşadığımız anlaşılır... Tıbbiye-i Şahaneli, İstanbul'da en saygıdeğer mektep talebesi sayılırdı. Çünkü vatan uğruna Fizan'a, Yemen'e, Bağdat'a, Şam'a sürülen, Mısır'a, Paris'e kaçan ve zindanlara, denizlere atılanlar bunların arkadaşlarıydı.” (s.5)

Özellikle II. Meşrutiyet'in ilanında Tıbbiyelilerin gösterilerinde abes karşılanabilecek bazı durumları açıkça belirtmekten çekinmemiştir:

“... Köprüye çıkıp da Galata'ya varınca alayımız, çılğınca karşılandı. Sokaklardan geçme imkânı kalmadı. Binaların pencerelerinden üzerimize konfetiler atılıyor, 'Yaşa', 'Viva', 'Zito' sesleri birbirine karışıyordu. Nutuk söyleyenler de çoğalıyor, alkış tufanı göklere yükseliyordu. Beyoğlu'na geldiğimiz zaman heyecandan, nutuk söylemekten yorgun bir hâle gelmiş olan Rıza Nur'u bir iskemleye oturtarak alayın üstünde taşımaya mecbur olduk. Bu vaziyette, İngiliz Sefarethanenin meydanına girdik. Rıza Nur buradaki konuşmasında İngiltere'yi övdü. Bütün deryaların İngiliz gemileriyle dolmasını, İngiltere'nin inkılabımıza destek olmasını temenni etti. Buradan sonra alayımız pek kalabalık bir topluluk hâlini aldı. Şimdi de Yıldız'a kadar uzanıp Saray önünde bir gösteri yapmak istiyorduk. Tam Taksim meydanına gelmiştik ki Gözcü Esat Paşa yetişerek bizi bu teşebbüsten vazgeçirdi. Rıza Nur'u alıp İttihat ve Terakki Merkezine götürdü...” (s. 11)

Hatıratında geniş yer kaplayan Tıbbiye yıllarından sonra Kuntman'ın kıtada askerî tabip olarak göreve başlamasına ve artık yetişkinlik evresine yer verilir. Yazar, Erzincan'da başladığı görevinde devrin olumsuz şartlarıyla yüzleşmektedir. Öyle ki gittiği her garnizonda bizzat üst sınıf Tıbbiyelilerin ve diğer ümeranın haksızlıkları, yolsuzlukları ve bugün bile ülkemizin kronik sorunu olan nepotizm ile karşılaşmış, pek çok defa mağduriyete uğramış, bu nedenle sürgün mahiyetindeki atama/tayinlere maruz kalmıştır. Hatıratının son sayfalarına kadar bu duruma sitemkâr olduğu anlaşılmaktadır.

Ömrünün büyük bölümünü Doğu'da geçiren Kuntman, II. Balkan Savaşı'na katılmış, cephe gerisinde faaliyet göstermiştir. Bu esnada hem Babıali'nin programını eleştirmiş hem de Osmanlı toplumunun içinde bulunduğu olumsuz şartları dercetmiştir. Ardından Cihan Harbi'ne katılan yazar, devrin önde gelen erkânı ile görev yapma imkânı bulmuş, Osmanlı ordusu içindeki plansızlık, programsızlık gibi meselelerine vurgu yaparak erkânı yoğun bir biçimde eleştirmiştir. Bilhassa Sarıkamış Harekâtı'nda yaşanan facia onun üzerinde büyük izler oluşturmuştur. Geniş yer verdiği Kafkas Cephesi hatıraları bir Osmanlı subayının art arda gelen mağlubiyetler neticesinde savrulduğu halet-i ruhiyeyi okuyucuya adeta

o anları yaşıyormuş gibi hissettirebilmeyi başarmıştır. Satırlarında savaş başlangıcındaki ümit ve coşku dolu vaziyetin kısa süre içinde perişanlığa döndüğü görülmektedir:

“Ah, ah! Biz de zamanyla orduyu bu kadar dağıtmayıp, karlı dağlarda eritmeyip, onun yemek ve istirahatini düşünüp de derli toplu bir hâlde taarruz etseydik, bugünkü perişan hâle düşmez, Kafkasya’yı işgal ederek emelimize kavuşurduk, diye kendi kendime söyleniyordum... Enver Paşa’nın büyük bir vatanperver olduğunda şüphe yoktur. Başkumandan vekili ve padişahın damadı olduğu hâlde, her şeyi feda ederek askerin önünden, ateş hattından ayrılmamıştır. Fakat bir ordu kumandanı için böyle şahsi cesaretin, beden fedakârlığının bir kıymetinin olamayacağı açıktır. Özellikle böyle, neticesi memleket ve dünya harbi üzerinde büyük etki yaratacak olan ve iyi planlanmış büyük bir taarruz savaşını sevk ve idare edecek kumandanda daha başka kabiliyetlerin bulunması lazımdı... Bunlardan başka kimin aklına gelirdi ki Enver Paşa, bütün tarih boyunca Rusların takip ettiği kış strateji planını göz önüne almasın? Kimin aklına gelirdi ki Enver Paşa, menzil teşkilatı kurmadan, geri ile bağlantı yapmadan o muazzam ordusunu karlı arazide harekete geçirsin? Yine kimin aklına gelirdi ki Enver Paşa, kumanda ettiği ordunun canlı bir beden olduğunu, yemeye, içmeye, uykuya muhtaç bulunduğunu düşünmesin de onları melek zannetsin? Maalesef Enver Paşa akla hayale gelmeyen bütün bu kötü ihtimallerin hepsini de gerçekleştirmiş ve Sarıkamış taarruzunu yetmiş bin Türk’ün kaybıyla tarihe “millî bir facia” olarak geçirmiştir.” (s. 91, 96)

Ekim Devrimi sonrası Rus ordularının çekilmesiyle birlikte yeni düşman olarak Ermenilerin ortaya çıktığına, Ermenilerle girişilen çatışmalara ve Kazım Karabekir Paşa önderliğindeki savaflara değinilmiştir. Harp şartları dikkate alındığında yazarın tipik bir Türk milliyetçisi edasıyla diğer milletlerin unsurlarına pek de hoş bakmadığını görmekteyiz. Benzer şekilde Mustafa Kemal Paşa’nın 19 Mayıs 1919’da Samsun’a çıkışını Milli Mücadele’nin miladı olarak baz almıştır. Anılan dönemde her subay vatani kurtarmak için bir şeyler yapmaya çalışıyor ve bazıları daha sonraki rekabet zamanında Milli Mücadele’yi şahsının başlattığını öne sürüyordu. Bu durumda yazarın, anıların yazıldığı Cumhuriyet devri ortamına uygun bir şekilde safını Gazi Paşa’dan yana tercih ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Hatıratın ilerleyen bölümlerinde İstiklal Harbi anılarını işleyen yazar, cephe gerisindeki faaliyetlerini ve ordu içindeki havayı anlatmıştır.

Kuntman 1925 yılında on beş yıllık askerî hizmetinin ardından istifasını sunarak sivil hayata geçiş yapmıştır. Hatıratın son altmış sayfası, son satırını kaleme aldığı 1 Aralık 1949 yılına kadar geçen yirmi beş yıllık dönemi kapsamaktadır. Bu bölümde, Erzincan’daki iki aylık askerî lise fizik öğretmenliği ve yine aynı şehirden başlamak üzere sırasıyla Ordu, Kars, Kırklareli ve Çanakkale şehirlerinde memleket hastanelerinde tabip olarak görev yapmıştır. Eserde kendi yaşantılarının yanında zikredilen şehirlerin sosyal ve coğrafi yapısı, su sorunları, salgın hastalıklar konularında bilgiler vermiştir. Buradan hareketle Erken Cumhuriyet Dönemi’nde Anadolu’daki cüzzam, sıtma gibi salgın hastalık türleri ve bu türlerle mücadele programı hakkında veriler elde etmek mümkündür.